

Таким чином, високі показники відтворення норок говорять про добру пристосованість тварин до умов півдня. Найбільш високою адаптаційною здатністю до природно-кліматичних умов півдня відзначаються норки пасель.

УДК 636.22/28.082.23

І.І. САЛІЙ¹, О.С.МОКЕЄВ¹, Л.А.ПИЛИПЕНКО², В.Г.НАЗАРЕНКО¹
**ГЕНЕАЛОГІЧНА СТРУКТУРА І СУЧАСНИЙ ГЕНОФОНД
УКРАЇНСЬКОГО ЖИРНОМОЛОЧНОГО ТИПУ ЧЕРВОНОЇ
МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ**

¹Інститут тваринництва степових районів ім.М.Ф.Іванова «Асканія-Нова» УААН –
Національний науковий селекційно-генетичний центр з вівчарства

²Кримська державна сільськогосподарська дослідна станція УААН

Завезені з 1963 року в Україну для схрещування з червоною степовою породою бугаї англеської і червоної датської порід по батьківській стороні родоводу відносяться до 36 споріднених груп, з яких тільки шість мають зв'язок із старими лініями, а останні (до яких відноситься близько 92% всього поголів'я) в тій чи іншій мірі – з червоною датською породою. Поголів'я бугаїв, в основному, відрізнялося високою генетичною однорідністю, яка складала більше 80%. Більшість родоводів бугаїв в трьох рядах предків, як із боку матері, так і батька мають спільних предків, таких, як Ерлаухт 17390, Монарх 18965, Хілус 17750, Хеброн 17775, Цирус 16497, Корбітць 16496, Еркер 17021, Глянць 17515, Герд 17534, Трол 15502, Ердол 17011, Мюнцер 19115. Тому, щоб запобігти неконтрольованого інбридингу, проводилася ротація ліній в зонах діяльності племінних господарств, облік родинних зв'язків раніше використовуваних плідників із запланованими.

Як за чисельністю поголів'я продовжувачів, так і якістю племінної продукції завезені бугаї далеко не рівноцінні. Найбільш поширеними є представники 11 споріднених груп: Цируса 16497, Фрема 17291, Монарха 18965, Корбітця 16496, Банко 19665, Кадета 13164, Тріо 15409, Ідеала 19872 і Старо 20135, на долю яких приходилося 71,5% (1264 голови) всього поголів'я бугаїв, що використовувалися при створенні жирномолочного типу в червоній молочній породі. В інших 17 групах налічувалося від 6 до 46 бугаїв-плідників.

За останні роки число споріднених груп в породі зменшилося з 28 до 17. Зникли з племінних племпідприємств бугаї споріднених груп Філістера 16478, Теодора 15394, Тільбурга 15469, Улька 15672, Трестера 15484, Ломбарда 18794, Фрайгера 17357, Холма 19078, Фіно 17177, Коломбо 16528, Кабула 16460. Навпаки, бугаї споріднених груп Монарха 18965, Цируса 16497, Банко 19665, Ідеала 19872, Старо 20135, Дорфкеніга 16882, Фрема 17291 одержали найбільше поширення. Їх налічується тепер в 2-4 рази більше порівняно з завезеними.

Бугаї спорідненої групи Цируса 16497 використовувалися в 7 областях. Це його сини Еркер 17021, Глянць 17515, Грейнерт 17629, Хілус 17750, Герку-

лес 17890. Найбільш поширеною є гілка Геркулеса 17890. Вона представлена синами Радієм 19813 ХСН-1228, Рубіном 19878 ХСН-1229 і їх нащадками. Середні надой 441 корови лінії Цируса в господарствах-репродукторах дорівнюють 5636 кг молока, жирністю 3,95% і 3,78% білка. Розвиток ліній за двома гілками – Рубіна 19864 і Пікета 19947. Найбільш поширеною в господарствах Херсонської області є гілка Рубіна 19861 (240 корів), з продуктивністю 5314 кг молока і 3,95% жиру. При формуванні лінії використовуються різні методи підбору. Високі показники удоїв і жирності молока досягані як при гомогенному підборі (68 гол., надій 5207 кг молока і 4,07% жиру) так і кросах з лініями Монарха 18965 (26 гол., 5675 кг і 4,24%), Тиграва 435 (17 гол., 5710 кг і 3,85%).

Оцінено 16 продовжувачів спорідненої групи Геркулеса 17890. Перспективними за комплексом ознак виявлено 6 бугаїв: Раствор 0231 (62 гол. – 4017 кг і 4,20%), Заветний 083 (109 гол. – 3979 кг, 3,83%), Смілий 017 (33 гол. – 3831 кг і 3,90%), Ручей 0217 ХСН-1479 (36 гол. – 4100 кг і 4,1%), Мускат 0165 (20 гол. – 3977 кг і 4,03%) і Принц 0973 (34 гол. – 4000 кг і 4,11%).

В племінних заводах “Зоря” і “Лідія” Херсонської області на протязі чотирьох генерацій вивчали продуктивність жіночих нащадків Геркулеса. Середній надій 897 корів за першу лактацію становив 4046 кг молока з жирністю 4,02%. Надой корів по генераціям зростали відповідно на 8,3 (I ЕГ), 17,1 (II ЕГ) і 23,7% (III ЕГ) і молочному жиру – на 9,6; 21,2 і 27,0%.

Кращі поєднання за вищу лактацію одержані при лінійному розведенні нащадків Геркулеса (170 гол. – 5920 кг молока і 4,01% жиру) і кросах з лініями Корбітця 16496 (6-6107 кг і 4,09%) і Тріо 15409 (28 гол. – 5716 кг і 4,1%), Зворотнє схрещування корів цієї лінії з червоними степовими бугаями лінії Польша ОМН-598 (28 гол. – 5085 кг і 3,95%), Андалуза ОМН-324 (8 гол. – 5450 кг і 3,94%), Казбека ЗАН-60 (60 гол. – 5450 кг і 3,98%) і Златоуста ДІ9 (20 гол. – 5451 кг і 3,91%) знижує надой на 8-15%.

Лінія Фрема 17291 використовується у всіх південних областях України. Вона розповсюдилася через його синів Ерлаухта 17390 і Гутса 117, внуків Монарха 18965 і Рефала 19781. Нашадки цієї лінії характеризуються високими надоями, жирністю молока, придатністю для використання в молочних комплексах. Середні надой корів (231 гол.) цієї лінії в племенних ПМК “Зоря” за вищу лактацію (1990-1995 рр.) становили 5506 кг молока з жирністю 3,95%. Найбільш високопродуктивні генотипи одержані при лінійному розведенні (24 гол. – 5626 кг і 3,93%) і кросах з лініями Цируса 16497 (110 гол. – 5513 кг і 3,95%), Корбітця 16496 (17 гол. – 5560 кг і 3,98%), Кадета 13164 (7 гол. – 6086 кг і 3,98%).

Нашадки лінії Корбітця 16497 використовувалися більше в Херсонській і Миколаївській областях. Надой корів цієї лінії коливаються по генотипам в межах 4956-6871 кг молока і 3,88-4,0% жиру. Кращі генотипи одержані при поєднанні цієї лінії з лініями Цируса 16497 і Вала 4930 (надой 5982-6871 кг і жир 3,90-3,92%).

Найбільш високими жирно-білково-молочними якостями відрізняються нащадки бугая-плідника Бальтазара. Середня продуктивність 254 корів цієї

лінії в господарствах Крима становила 5134 кг молока жирністю 4,19%, процент білка в молоці 3,74%.

Тварини ліній Цируса 16497, Фрема 17291, Монарха 18965, Бальтазара 16207 і Корбітця 16496 мають краще розвинуту грудну клітку, довший тулуб порівняно з ровесницями червоної степової породи. Бугаї цих ліній використовуються в Криму, Донецькій, Запорізькій, Миколаївській, Херсонській та інших областях.

В останніх партіях англерів, завезених в Україну, все частіше зустрічаються тварини, які мають "кров" червоно-рябої голштинської породи. Вони, в основному, належали до спорідненої групи Старо 20135 через внуків Распутіна 19818 і Утінга 20524.

Червоні датські бугаї по батьківській стороні родоводу належать до генеалогічних груп Хоягера Е 2168, Еске Е 2240, Кертемінде Телла 26727 і лінії Ольборг Вала Е 4344, Ганібала Е 4776, Рудме Идеала Е 4864, Ольборг Бітця Е 4892, Мідоу В'ю Дестіні 118619, Розейф Сігейшна 26750.

Найбільш поширеною серед них є генеалогічна група Хоягера Е 2168 і лінія Ольборг Бітця Е 4892, на частку яких припадає близько 60% всього поголів'я бугаїв. Їх продовжувачі Ейлекер Е 4416, Дан Е 4470, Сортемос Е 4680, Колдінг Холм Е 4978 використовувалися в більшості південних областей України. Основна маса бугаїв в генетичній групі Хоягера Е 2168 одержана при помірному інбридингу. Відмінною рисою тварин великої структурної групи Хоягера Е 2168 є високі показники продуктивності їх дочок в репродукторах, надоя яких вже за першу лактацію становлять 5,0 тис. кг молока і більше, мають міцну тілобудову, широке і глибоке туловище, об'ємний живіт, добре розвинуте вим'я.

Лінія Ганібала Е 4776 за питомою вагою завезених бугаїв-плідників займає п'яте місце. Основне поширення її пішло через видатного бугая Борнхолмс Банко 28756 Е 5106. Батько його – бугай Борнхолмс Янос 26899 Е 4886 – прямий нащадок генеалогічної групи Хоягера. Найбільше корів походить від бугая Бокса 977, з середньою продуктивністю за 1 лактацію 5033 кг молока жирністю 3,88% (196 кг молочного жиру).

В структурі жирномолочного типу виділилася лінія швіцької породи американської селекції Мідоу В'ю Дестіні 118619. Кращими серед його нащадків були Уайт Клауд Делігіта 146947 і Морзо Абру 81137 (напівкровний по швіцам). В КСП "Росія" Донецької області дочки останнього давали в середньому по 6170 кг молока жирністю 3,62%. Від нього одержані цінні бугаї Цезар 40615-0336, Удар 32786, Беркут 569, з продуктивністю дочок 6,0-6,5 тис. кг молока жирністю 4,2-4,29%.

З лінії Уелкам-ін-Стретча 143612, яка вміщує в своєму родоводі "кров" американських швіців (3/8; 5/8) і червоної датської порід високі результати мали дочки Фаворита 0710, Лідера 17618, Палітра 47120, Пояса 1893-47120-0656. В КСП "Росія" в селекційну групу відібрано 198 дочок бугая Пояса з середньою продуктивністю 5827 кг молока жирністю 4,21%. Корови мають об'ємне вим'я, міцний кістяк, придатні до машинного доїння.

В структурному типі сформувалася генеалогічна група Еске Е 2240. Ця група не має родинних зв'язків з потомками Хоягера Е 2168. Всі завезені нетелі, телиці і бугаї-плідники належали до одного продовжувача-родона-

чальника родинної групи Морзо Вінкеля Е 4844. Продовжувачів цієї групи використовували в Одеській і Херсонській областях. Найбільш цінним потомком був плідник Б'юнас 55, мати якого за вищу лактацію мала надій 9440 кг молока з вмістом жиру 4,38%. Його дочки за першу лактацію в племзаводі ім. Кірова Херсонської області (14 голів) дали в середньому 5344 кг молока жирністю 3,72%. Для розширення-цінних задатків бугая Б'юнаса 55 використовували його сина Жука 1279, від якого одержано 27 дочок.

В новому жирномолочному типі створені і затверджені, як нове селекційне досягнення, чотири лінії (Цируса 16497, Фрема 17291, Монарха 18965, Корбітця 16496). З початку роботи в республіці використовувалося 738 бугаїв-плідників, які мали споріднені зв'язки з родоначальниками затверджених ліній. Найбільш широке розгалуження в структурному відношенні має лінія Цируса 16497. Вона включає в себе 6 гілок: Мюнцера 19115 (43 голови), з продуктивністю матері за 3 лактацію 5501 кг молока і 5,71 % жиру; Канзаса 18367 (11 голів) – 2 – 6737 і 4,82; Кобленця 18046 (87 голів) – 2 – 6367 і 5,43; Геркулеса 17890 (124 голови) – 8-6271 і 4,97.

В лінії Корбітця є 3 гілки: Фельдгера 17387 (22 голови) – 0-6066 і 4,95; Герда 17534 (76 голів) – 0-6226 кг і 5,22%; Персера 19602 (75 голів) – 9-8170 і 5,3. Лінія Фрема 17291 включає в себе 2 гілки: Ерлаухта 17390 (76 голів) – 2-5953 кг і 5,19% і Гутса 19277 (57 голів) – 0-7786 кг і 4,58%.

Лінія Монарха 18965 включає в себе 4 гілки: Вілсона 20744 (39 голів) – 0-9321 кг і 4,92%; Толстера 20167 (32 голови) – 0-7053 і 5,2; Трубача 20196 (44 голови) – 5-6084 і 5,52 і Тарзана 20204 (52 голови) – 4-7728 кг і 5,01%.

В сучасний період в південному регіоні України використовується 86 бугаїв затверджених ліній; з них до лінії Фрема 17291 віднесено 29 голів, Цируса 16497 – 33 голови, Корбітця 16496 – 16 голів, Монарха 18965 – 8 голів.

Формування нових заводських ліній у типі продовжується.

В племінних стадах визначена генетична структура заводських ліній і споріднених груп нового типу за еритроцитарними антигенами та алейними типами груп крові. Тварини різної лінійної належності мають суттєву і вірогідну різницю за концентрацією значної кількості молекулярно-генетичних маркерів. За спектром алейв структурні елементи типу також характеризуються суттєвою відмінністю.

За концентрацією еритроцитарних антигенів індекси імуногенетичної схожості між лініями та родинними групами Корбітця 16496, Фрема 17291, Монарха 18965, Бальтазара 16207, Дорфкеніга 16882, Ідеала 19872, Банко 19665, Старо 20135 знаходяться в межах 0,8437 – 0,9348, а за алейями – на рівні 0,5604-0,8176. Ці дані свідчать про наявність генетичної деференціації ліній, поскільки 7-10 років тому в попередніх поколіннях індекси імуногенетичної схожості порівнюваних груп за концентрацією антигенів коливалися від 0,8843 до 0,9658, а за алейями в межах 0,6237-0,8692. Виходячи з цього передбачається в племінній роботі проводити подальшу консолідацію та диференціацію заводських ліній і споріднених груп за рахунок збільшення внутрішньолінійних підборів та здійснення імуногенетичного контролю розведення за лініями на основі маркірування частини генотипу бугаїв-плідників за допомогою алейв систем груп крові.